

Månadsbrev januari 2021

från Håkan Jaldung, ordförande i Heidenstamsällskapet

Önskar alla Ett Gott Nytt År!

Det här är ett långt brev. Det finns ett gott syfte med det. Februaribrevet blir kortare.

I mitten av december fick ni ett informationsbrev via e-post eller postbrev om en utveckling av vår hemsida. Vi har numera ett "titthål" från hemsidan där vi kan nå Litteraturbanken för att läsa Heidenstams verk eller lyssna på hans dikter. Hoppas att ni besöker vår hemsida (klicka här i brevet på namnet) www.vernervonheidenstam.se klicka sedan på fliken **Verk** så får ni vidare vägledning för att komma till Heidenstams verk i Litteraturbanken.

Hemsidans betydelse ökar i coronatider. Ytterligare en utveckling sker därför inom kort. När du är inne på hemsidan och klickar på fliken - Sällskapet - kommer du till en sida med olika kategorier. Kategorin - 01 Aktualiteter - ändras inom kort till - 01 Nyheter i sällskapet -. Syftet är att du under den kategorin ska finna våra föreningsnyheter. Just nu finns där endast inlagt styrelseledamoten Sven-Göran Franssons artikel om Nina Burton, 2020 års Övralidpristagare.

Tidigare har månadsbreven ofta handlat om interna frågor som jag som ordförande önskat delge sällskapets medlemmar. I fortsättningen kommer vi under kategorin - 01 Nyheter i sällskapet - att ha utrymme för små artiklar, brev till sällskapet, information, förslag med mera exempelvis om sällskapets tilltänkta vandringar i Heidenstams fotspår. Styrelsen hoppas på att sällskapet ska kunna genomföra vandringar på olika platser under de närmaste åren. Det kan bli "riktiga höjdare" om vi förbereder detta väl.

Heidenstamsällskapets stadgar är tydliga. I första paragrafen finns reglerat vad syftet är med vårt sällskap. Vi ska sprida kunskap om Verner von Heidenstams författarskap, levandegöra hans livsverk och informera om aktuell Heidenstamforskning.

Den sista delen av vårt uppdrag kan och bör vi förbättra. Här krävs avgjort insatser från styrelsen. Vi har skapat en plattform på hemsidan för detta ändamål. Den finns under fliken - Sällskapet - kategorin - 04 Forskning om Heidenstam - där vi kommer att informera om aktuell Heidenstamforskning. Idag finns inte någon artikel om forskning presenterad under den kategorin. Hur vi ska hantera uppdraget blir en fråga på styrelsemötet i mitten av januari. Återkommer i senare månadsbrev med mer information.

Om några månader möts Svenska Akademien och Nordiska motståndsrörelsen (NMR) i domstol i en process om det så kallade "klassikerskyddet". Svenska Akademien har rätt att föra talan enligt upphovsrättslagen inom sitt område. Ett sådant mål har hittills inte prövats i en svensk domstol. Bakgrunden till stämningen är att NMR enligt Svenska Akademien på sin hemsida återgivit delar av flera litterära verk av bland annat Heidenstam, Esaias Tegnér och Viktor Rydberg. Akademien anser att verken återgivits på ett sätt som "kränker den andliga odlingens intressen", varför återgivningen bör förbjudas.

Enligt stämningsansökan anses återgivningen av verken inneburi ett "grovt åsidosättande av allmänhetens intresse av att kunna ta del av diktverken i dess ursprungliga form". Nordfronts återgivningar är "således att anse som kränkande för det allmänna kulturintresset och därmed andliga odlingens intressen".

NMR hävdar att man inte förvanskat några citat och därmed är det så kallade "klassikerskyddet" inte tillämpligt i målet.

Svenska Akademiens bevisning kommer att bli intressant att studera. Jag tror att många jurister precis som företrädare för fakulteterna för litteraturvetenskap kommer att följa målet. Kan dokumentet med anförd bevisning anses vara en forskningsrapport, en undersökning eller en utredning? Oavsett vilket bör dokumentet läggas in under kategorin 04 på vår hemsida för att kunna läsas av medlemmar och andra intresserade.

Stämningen är framåtsyftande. Rågångar måste rensas och "det är bättre att lyss till den sträng som brast än att aldrig spänna en båge" enligt den tidigare medlemmen i Svenska Akademien, Heidenstam.

Heidenstam har vid något tillfälle uttryckt att han "skrivit en del skarpa saker". En del texter av det slaget finns i boken "*Stridsskrifter*" som ingick i de samlade verken utgivna 1944.

Du som inte tycker om att läsa en nutida "stridsskrift" kan sluta läsa här och fortsätta att njuta av helgerna, promenera och kanske läsa något ur "*Vallfart och vandringsår*". Varför inte ur "*Ensamhetens tankar*" under rådande restriktioner? På vår hemsida sker i början av året ett utbyte av dikter av Heidenstam med syfte att stimulera både till läsning och återkommande besök på hemsidan.

Du som väljer att fortsätta läsa brevet föreslås fundera över följande:

Enligt tidigare stadgar skulle sällskapet initiera forskning om Heidenstam. Styrelsen gör inte det numera men visst står det fritt för alla i sällskapet att uttrycka tankar om önskvärd Heidenstamforskning och att framföra synpunkter på tidigare forskning och utgivna böcker.

Under år 2009 utkom doktorsavhandlingen "*En konstnårs råtta namn är hans verk*", *Orientalen, pilgrimen och den svenska poesin i Verner von Heidenstams Vallfart och vandringsår*" författad av Styrbjörn Jårnegård. Boken recenserades av Tom Hedlund den 6 juli 2009 i en understreckare i Svenska Dagbladet. Hedlund skrev att avhandlingen är helt ägnad debutsamlingen *Vallfart och vandringsår*. "Vad mera", skrev Hedlund, "författaren har en markerad antibiografisk infallsvinkel och har som ambition att syssla med dikten, inte med diktaren". Jårnegårds ambition är ytterst lovvärd. (Ni som prenumererar på Svenska Dagbladet kan läsa recensionen i det för er tillgängliga digitala arkivet via tidningens hemsida). Recensioner bör i framtiden ha sin givna plats under kategorin 04 på vår hemsida.

Min önskan är att det utges fler böcker om Heidenstams verk men jag önskar också att den allmänna synen på Heidenstams verk undersöks, från de första alstren fram till nutid. Jag anser att senare års forskning om Heidenstam allt för mycket synes ha handlat om personen Heidenstam, inte sällan hans förhållanden till kvinnor och alltför lite om hans verk. Kan denna

inriktning av forskningen haft betydelse för läsarnas intresse för Heidenstams verk? Vem vet? Kan det politiska mantrat gälla? "Huvudsaken är att det skrivs, vad är betydelselöst". I motsats till Heidenstams verk är Heidenstams personliga förhållanden överdrivet uppmärksammade. För övrigt kan ju alltid ifrågasättas vad som är forskning, undersökning eller utredning alternativt ett fritt författande eller enbart en vilja att väcka uppmärksamhet med vidlyftiga beskrivningar rörande Heidenstams person och personer i hans närhet.

Det är vanskligt att kritiskt granska eller ifrågasätta uppgifter i en bok om boken allmänt visats uppskattning av läsarna och dessutom kanske hyllats av kritiker på kultursidorna. Man måste "ha något på fötterna" om man ifrågasätter en populär bok.

Jag skulle vilja föra en öppen dialog kring de här frågorna. Därför ger jag redan här i årets första månadsbrev förslag till fördjupade studier kring Heidenstam. Läs gärna och tänk till om följande texter:

- Magnus von Platens bok "*Verner von Heidenstam och Emilia Uggla – Ett äktenskap*" utgiven 1994, se sidorna 186–188.
- Per I. Gedin "*Verner von Heidenstam – Ett liv*", 2006. Se kapitlet 16 *Kate* och kapitlet 17 *Striden om Övralid*
- Martin Kylhammar "*Ett hemligt liv - Verner von Heidenstam och Kate Bang*", 2019. Se avsnitten rörande tidsperioderna avseende åren 1937–1972.

I böckerna finns uppgifter och påståenden kopplade till Ida Eriksson och Otto Frödin där källorna måste ifrågasättas. Frågan uppstår: **Är uppgifterna och påståendena verkligen sanna i alla dess delar?**

Ida Eriksson och Otto Frödin var två personer som stod Heidenstam nära under slutet av hans liv. Mycket nära. Heidenstam bröt inte kontakten med dem under sina sista år vilket han gjorde med många andra personer. Han hade fortsatt förtroende för dem, även som sjuk. Båda var verksamma vid Övralid under den aktuella tiden.

Samtidigt är det lätt att se att det fanns flera personer vid den aktuella tiden med egen agenda och uppseendeväckande synpunkter på de nära relationerna mellan Heidenstam, Ida Eriksson och Otto Frödin. I det sammanhanget kan nämnas personer som Kate Bang, Fredrik Böök, Augusta Cassel, Alice Trolle, Alma Hedin och Fanny von Wilamowitz-Moellendorff med flera. Ja, även Emilia Uggla. Kan verkligen dessa personer anses ingå "i ett lysande följe" som Alice Trolle skriver om? Framtiden kanske kan visa om så är fallet.

I von Platens bok var det första gången jag läste om skvallret och ryktena rörande Heidenstam och Ida Eriksson. Kanske finns det antytt i tidigare böcker. I Gedin utomordentliga biografi ges mycket information om Heidenstams verk och person. Jag har dock invändningar mot en del texter i biografien och även mot uppgifter i de andra böckerna rörande personer i

Heidenstams närhet. I Kylhammars bok finns underlag för andra infallsvinklar kring Heidenstam, Ida Eriksson och Otto Frödin som dessvärre inte belyses i boken.

Osanna uttalanden, "skitsnack" är faktiskt mer rätt beteckning, och rykten är sällan pålitliga källor att åberopa lika lite som "vittnesuppgifter" från undanknuffade och försmådda personer. Inte heller blir uppgifter utan kritisk granskning av källor och utan seriös bedömning mer sanna för att de överförs från bok till bok. Det är rimligt att någon genom en kritisk källgranskning undersöker trovärdigheten i påståendena om Ida Eriksson och Otto Frödin, det vill säga "lägger pappren på bordet!" Var den påstådda "kärvänligheten" mellan Heidenstam och Ida Eriksson en klandervärd erotisk relation? Ägnade sig Otto Frödin bland annat åt att "sko sig" ekonomiskt på Heidenstams bekostnad? Troligen kommer deras sentida släktingar att uppskatta en seriös undersökning, detta oavsett vad resultatet blir.

Avslutar brevet med dikter av Esaias Tegnér och Viktor Rydberg, författare som Heidenstam höll högt.

*Evigt kan ej bli det gamla,
ej kan vanans nötta läxa
evigt repas opp igen.
Vad förmulnat är, skall ramla,
och det friska, nya växa
opp utur förstörelsen*

*Tyst är skogen och nejden all,
livet där ute är fruset,
blott från fjärran av forsens fall
höres helt sakta bruset.
Tomten lyssnar och, halvt i dröm,
tycker sig höra tidens ström,
undrar, varthän den skall fara,
undrar, var källan må vara.*